

הרב ישראל דנדרוביץ

מגיד שיעורי הירושלמי בקול הדף

מח"ס 'הנחמדים מזהב', ערד

הלכה לעתיד לבוא - כבית שמאי!?

בחז"ל, בספר הזוהר ובכתבי האריז"ל לא נאמר כי לעתיד לבוא תהא ההלכה כבית שמאי, למרות שיש המביאים כך בשמם! (ואדרבה, גמרא ערוכה היא שמשמע ממנה (להיפך) עד שאנו דנים על המקור לקביעה זו (המוסכמת על כמעט כל העוסקים בעניין) מתברר כי בעבר כבר היה זמן בו נקבעה הלכה כבית שמאי! ומכאן אל חידושו המפתיע של הרה"ק מוילעדניק: יבוא זמן בימות המשיח בו תחזור ההלכה להיות כבית הלל ואף רשב"י רבי מאיר ורבי אליעזר יהיה הלכה כמותם לעתיד לבוא גלגל חוזר בעולם ההלכה

הלכה כמאי?

שנים רבות לאחר אותה בת קול שיצאה מן השמים ואמרה שהלכה כבית הלל במקום שנחלקו עם בית שמאי (עירובין יג ב) נשמעה קול הברה מנסרת בחלל העולם ואומרת כי זאת תהא מוחלפת ולעתיד לבוא עתידה ההלכה להיות כבית שמאי!

שמועה זו כי לעתיד לבוא תהיה הלכה כבית שמאי מיוחסת בפי ספרים ובפי סופרים אל מקורות חז"ליים שונים, אך גם חיפוש מדוקדק בכל ספרות חז"ל לא יניב את התוצאה המבוקשת: בכל מרחבי התורה שבעל פה – שני התלמודים, המדרשים, והזוהר הקדוש – לא מופיע דבר שכזה כי עתידה ההלכה להתהפך ולהיות כבית שמאי. גם חקירה ודרישה מקיפה בכתבי האריז"ל לא תגלה קיומו של כלל שכזה.

יתירה על זאת, אם תתנו דעתכם אל דבריו הברורים והחדים של רבינו הרמח"ל בספרו 'מסילת ישרים', תווכחו שדעתו היא חד משמעית: קביעת ההלכה כבית הלל היא נצחית ועולמית, ואין היא עתידה להשתנות כלל ועיקר, שכן כך הוא כותב (סוף פרק כ):

"וזה שענין מחלוקת בית שמאי ובית הלל היה ענין כבוד לישראל מפני המחלוקת הגדולה שרבתה ביניהם, וסוף סוף נגמר שהלכה כבית הלל לעולם, הנה קיומה של תורה שגמר דין זה ישאר בכל תוקף לעד ולעולמי עולמים ולא יחלש בשום פנים שלא תעשה תורה חס ושלוש בשני תורות".

ולמרות הכל, ברור הדבר כי רבים מגדולי ישראל שהעניקו חמה בקומתם ואשר אין אחר דבריהם כלום כתבו להדיא כי לעתיד לבוא תהיה ההלכה כבית שמאי, כהנחת יסוד מוצקה וקבועה. כך שלגופו של דבר, מהרה יבנה המקדש ונזכה ונחיה ונראה אם תהיה ההלכה כבית שמאי או כבית הלל.

במאמרינו זה אכן נסדר את הדברים שנאמרו בזה על מכונם, החל מהטעמים השונים לקביעה זו ועד למקרים יוצאי הדופן וכל המסתעף מזה. אולם עיקרי הדברים יהיו נסובים סביב ראייה מפורשת אותה ניתן להביא מגמרא ערוכה במסכת ביצה כי לעתיד לבוא לא תהיה

הלכה בבית שמאי; ראייה המתבססת על כך שאם אכן לעתיד תהיה ההלכה בבית שמאי הרי שדברי הגמרא סתומים וחתומים מבלי כל פירוש.

בהמתנה לרכבת...

תנו דעתכם ל'מעשה רב' נפלא זה:

"שמעתי מהג"ר שמואל בראד בשם הגאון מאוסטרו, שכאשר הגאון הנ"ל נסע במסילת הברזל והמתין לבוא הרכבת שהיתה אמורה להגיע תוך דקות מעטות, אמר להמלווין אותו שהיה חפץ בינתיים לשמוע איזה קושיה בדברי תורה. ואז ניגש אליו אדם אחד והקשה לו:

בגמרא ביצה (ה ב), רב אדא ורב שלמן אמרי אף מתקנת רבי יוחנן בן זכאי ואילך ביצה שנולדה ביום טוב הראשון אסורה באכילה ביום שני של יו"ט, מאי טעמא, מהרה יבנה המקדש ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו ביצה ביו"ט שני השתא נמי ניכול, ולא ידעי דאשתקד שתי קדושות הן והשתא קדושה אחת היא, עכ"ל הגמרא.

וקשה, מה חשש יש כאן שמא יבנה המקדש כו', הלא איתא בספרי קדמונים ובשם האריז"ל ש'לעתיד לבוא יפסקו הלכה בבית שמאי, ובית שמאי [בריש מסכת ביצה] התירו באכילה ביצה שנולדה ביום טוב דלית ליה מוקצה".

את הדברים הללו כתב הגאון רבי צבי פסח פראנק, רבה של ירושלים, בחודש טבת של שנת תשי"ב, ואך זה עתה ממש ראו הדברים לראשונה את אור הדפוס, בתוך הספר החדש 'מקראי קודש' על ענייני יום טוב (בהוצאת מכון הרב פראנק, ירושלים תשע"א, עמ' ק), אשר גליה לדרעיה של גאון ההוראה ונפל נהורא בבי מדרשא.

מאוסטרו או מאוסטרוכצה

סתם 'הגאון מאוסטרו' בכתבי הגרצ"פ פראנק אין הוא כי אם הגאון רבי מאיר דן פלוצקי רבה הנודע של אוסטרו, בעל 'כלי חמדה' ושא"ס, אשר הגרצ"פ פראנק עמד עמו בקשרי מכתבים וחילופי אגרות, כנודע לבאי שעריו. והנה כאן אנו מתוודעים לסיפור חדש ומעניין אודות גאון זה, שבהתמדתו המופלגת לא איווה לבטל את זמנו אפילו לרגע קט, והוא ביקש לנצל את אותם רגעי המתנה לרכבת לשמיעת קושיה בדברי תורה.

ברם דומני כי טעות נפלה כאן, או למספר או למעתיק, ונשמטו שתי אותיות משם נשוא הסיפור: לא היה זה 'הגאון מאוסטרו' כי אם 'הגאון מאוסטרוכצה', הלא הוא הגאון הקדוש האדמו"ר רבי מאיר יחיאל הלוי הלשטוק מאוסטרוכצה, אשר כפי שנראה בהמשך הדברים, אותו התירץ אשר הביא הגרצ"פ פראנק בשמו של הגאון מאוסטרו כבר נדפס בספר 'מאיר עיני חכמים' של הגאון מאוסטרוכצה, והדברים אף מתאימים לשיחו ושיגו. ואם כי לא ניתן לקבוע מסמרות בזה, אבל אין ספק שכך הדעת נוטה וידיים מוכיחות לזה.

הסוגיא במסכת ביצה

כדי להבין על בוריה את קושיה זו שנאמרה כאמור בתחנת הרכבת ולרדת לעומק שיתיה, מן הראוי שנקדים ונבאר את הסוגיא במסכת ביצה אשר עליה נסובו הדברים. מסכת ביצה

פותחת במחלוקת של בית שמאי ובית הלל בדין ביצה שנולדה ביום טוב, וכך שנינו בה: **"ביצה שנולדה ביום טוב. בית שמאי אומרים: תאכל, ובית הלל אומרים לא תאכל"**.

בית שמאי המתירים את הביצה באכילה אינם מודעים לסיבה כל שהיא שיכולה לאסור את הביצה, ונמצאת ביצה זו ככל ביצה שנולדה ביום מן הימים, שהיא מותרת באכילה. לעומתם, בית הלל שאוסרים לא פירשו מטעם מה הם אוסרים את הביצה באכילה, ובגמרא מצאנו הסברים שונים לכך, עיין שם.

ההלכה היא כדברי בית הלל האוסרים באכילה את הביצה שנולדה ביום טוב. כהמשך לזה מביאה הגמרא (ד ב) את דין אכילת ביצה שנולדה בימי ראש השנה: ביצה שנולדה ביום השני של ראש השנה, בודאי שהיא אסורה בכול יום טוב; והוא הדין לביצה שנולדה ביום הראשון שהיא אסורה בו ביום. אלא שמחדשת הגמרא שאיסור הביצה שנולדה ביום הראשון תקף גם ביום השני: **"אתמר, שני ימים טובים של ראש השנה, רב ושמואל דאמרי תרויהו: נולדה בזה אסורה בזה"**.

הטעם לאיסור זה העובר מהיום הראשון אל היום השני הוא מפני ששני הימים של ראש השנה הם כ"ומא אריכתא' – כיום אחד ארוך, ו'קדושה אחת' היא לשניהם, כך שאם הביצה אסורה בתחילת היום – ביום הראשון, היא גם אסורה בסוף היום – ביום השני.

החידוש המיוחד בדין זה מצוי בכך שאף רב הסובר שבכל שני ימים טובים של גלויות – ביצה שנולדה ביום הראשון מותרת ביום השני, בכל זאת מודה רב שבימי ראש השנה – הנולדת ביום הראשון אסורה בשני.

זאת מפני שבשאר הימים טובים אין עושים יום טוב שני אלא מפני הספק שהיה לאבותינו בקביעת המועדות, שלא היו יודעים מהו היום הנקבע לראש חודש, ונמצא שיום אחד מהשניים הוא בודאי חול, והביצה מותרת באכילה ממה נפשך; או שהיום השני הוא חול, והביצה שנולדה ביום טוב – מותרת למחרתו בחול; או שהיום הראשון הוא חול ומותר לאכול ביום טוב ביצה שנולדה בחול. אולם שני ימים טובים של ראש השנה לא נקבעו מחמת הספק אלא קדושתם היא ודאית ורצופה, ולכן נולדה בזה אסורה בזה.

כדי שלא להלאות את המעיין בדברים הידועים נסכם בקיצור (ובאופן חלקי – את הפרטים הנחוצים להבנת הענין) כי הסיבה שקבעו שני ימים טובים של ראש השנה לקדושה ודאית קשורה בכך שקביעות החדשים נעשתה על ידי העדאת עדים שראו את הלבנה, ואם היום הראשון של ראש השנה היה נקבע רק מספק היה בכך כדי לגרום ל'קלקול הלויים בשיר' בבית המקדש. כדי למנוע קלקול זה נקבע ששני ימים טובים של ראש השנה קדושתם היא ודאית וכ'ומא אריכתא' היא.

לאחר חורבן בית המקדש ששוב כבר לא היה שייך 'קלקול הלויים בשיר' ושני הימים של ראש השנה נחוגו רק מפאת הספק שאין אנו יודעים איזה יום הוא הקדוש, סובר רבה (שם ה א) שגם בראש השנה יהיה הדין כבשאר ימים טובים ונולדה בראשון מותרת בשני. אולם רב אדא ורב שלמן חלקו עליו ולדעתם גם לאחר חורבן בית המקדש עדיין האיסור במקומו עומד.

ההגיון לדבריהם הוא פשוט: אם נתיר את הביצה באכילה, עלינו לחשוש לתקלה חמורה שתצא מכך בעת שנזכה ו'מהרה יבנה בית המקדש' ושוב תהיה קדושה אחת לשני הימים: פשוטי העם יבואו לאכול ביום השני את הביצה שנולדה ביום הראשון בתוואנה 'אשתקד מי

לא אכלנו ביצה ביום טוב שני השתא נמי ניכול' – וכי בשנה שעברה לא אכלנו ביום טוב שני ביצה שנולדה ביום הראשון, ולכן גם השנה נאכל! ונמצאת אכילתם באיסור היא מפני שהם טועים ואינם יודעים שבשנה שעברה היו שני הימים קדושים מספק מהו היום הקדוש, ולכן נולדה בזה מותרת בזה, ואילו עתה קדושה אחת היא לשני הימים ונולדה בזה אסורה בזה.

כדי למנוע תקלות מסוג כזה, ראו חכמי ישראל לנכון לאסור כליל את אכילת הביצה שנולדה בראש השנה ובכך הם הבטיחו כי לעולם לא יצא מכשול מתחת ידי אלו שאינם בקיאים דיו בהלכות המועדים.

ראיה מוכחת שההלכה לא תהא כבית שמאי

עתה שעיקרי הדברים בסוגיית הגמרא בהירים ומובנים, יכולים אנו לעמוד על גודל הקושיה שנאמרה בתחנת הרכבת: מקובל כי לעתיד לבוא תהא ההלכה כבית שמאי, ואם כן מה אכפת לנו אם כשיבנה בית המקדש יאמרו 'אשתקד מי לא אכלנו השתא נמי ניכול' ויבואו לאכול את הביצה, הרי בין כך הביצה תהא מותרת, גם אם שני הימים הם קדושה אחת וכיומא אריכתא. וזאת מפני שהרי בית שמאי סוברים שביצה שנולדה ביום טוב תאכל אפילו באותו היום.

נמצא שאכן המוני העם יטעו ויחשבו שהביצה מותרת לאכילה מאותה סיבה שהיא מותרת בשנה שעברה, אולם טעות זו לא תביא אותם לידי איסור! שהרי הביצה בין כך תהיה מותרת לאכילה מסיבה אחרת, והיא שהלכה כדברי בית שמאי לעתיד לבוא, והם הרי סוברים שהביצה מותרת באכילה אפילו באותו היום. ואם כן אין לכאורה כל סיבה לאסור בזמן הזה את אכילת הביצה מחשש הטעות לכשיבנה בית המקדש, בעוד שכל מכשול ואיסור לא יכול לצאת מטעות זו.

ועל זה נוסף ונסכם: ואם אכן אנו רואים בגמרא שהחשש קיים, על כרחנו שקיים כאן מכשול לעתיד לבוא. אין זאת אלא מפני שההלכה לעתיד לבוא היא אינה כבית שמאי כי אם כבית הלל, והם הרי סוברים שביצה שנולדה ביום טוב אסורה באכילה.

שמעתי קושיה על דרך החסידות

את קושיה מקורית זו הביא גם הגאון הנודע רבי יצחק וייס רבה של ווערבוי, בשם אומרו 'הרב הגאון מהר"ח שווארטץ נ"י ממשפחת הגה"ק דליסקא זי"ע הדר במישקאלץ'. (רבי חיים שוורץ זה היה בנו מזיוו"ש של רבי אברהם שוורץ, שבזיוו"ר היה חתנו של הרה"ק בעל 'אך פרי תבואה' מליסקא ובזיוו"ש נישא לנכדת אחיו של הרה"ק מליסקא. היה גדול בתורה ובקבלה, והרביץ תורה בישיבה שניהל בעיר מישקולץ).

וכך כותב רבה של ווערבוי בספרו 'אלף כתב' (ב"ב תשנ"ו. ח"א אות תי):

"שמעתי קושיה על דרך החסידות: בביצה (ה ב), 'ביצה אסורה בשני ימים דראש השנה, מאי טעמא מהרה יבנה בית המקדש' וכו' למה צריכים לאסור הביצה שנולדה בראש השנה משום מהרה יבנה בית המקדש, הלא איתא בכתבי האר"י זי"ע שלעתיד יהיה הלכה כבית שמאי, והרי בית שמאי סבירא ליה בריש מסכת ביצה 'ביצה שנולדה ביום טוב תאכל'".

בדרך אגב אציין כי לא הבנתי מה ענינה של קושיה זו ל'דרך החסידות'. בשלמא אם הרב מווערבוי היה תולה את הקושיה שהיא על דרך הקבלה ותורת הנסתר, נחא; שהרי תורף הקושיה ניצב ועומד כאמור על החידוש ש'בכתבי האר"י זי"ע', אך מה לקושיה זו עם תורת החסידות מיסודה של הבעל שם טוב הקדוש שהפיץ את משנתו מאות בשנים לאחר האר"י הקדוש, מה גם שהדברים מקובלים גם אצל גאוני עולם שהתנגדו לחסידות, כפי שנראה בהמשך הדברים.

בשם חכם אחד נוחו ערן

אך למעשה הראשון שמצאתי מתייחס במפורש לקושיה זו הוא הגה"ק רבי אליהו לערמאן מוויסקוט ופילוב, תלמידו של רבינו השרף מקאצק זי"ע^א ומחבר הספר 'אזור אליהו' על התורה (ורשה תרמ"ה), אשר נלב"ע ביום כ"ה סיון תרמ"ו.

בספרו שו"ת 'דבר אליהו' (ורשה תרמ"ד, סימן צב) הביא מפי השמועה – "שמעתי מקשים בשם חכם אחד נ"ע" את זאת הקושיה, אך לא פירש את שמו של המקשה. וכך כתב:

"והואיל ואנו עסוקין במסכת ביצה אביא גרגיר אחד על הך דקודם לכן, דגרסינן (דב): "איתמר, שני ימים טובים של ראש השנה, רב ושמואל דאמרי תרווייהו נולדה בזה אסורה בזה דתנן וכו'". ושמעתי מקשים בשם חכם אחד נ"ע: הא לית לן למיסר האידנא אלא משום תקנת רבן יוחנן בן זכאי לכשיבנה בית המקדש ויבואו עדים מן המנחה ולמעלה ויהיה אותו היום קודש ולמחר קודש והוי כיומא אריכתא, אם כן למה לן למיסר האידנא, הא נודע מפי ספרים שלעתיד יהיה הלכה כבית שמאי ואליבא דבית שמאי ביצה מותרת אף בו ביום".

גם הגאון הנפלא רבי יוסף שווארץ בספרו שו"ת 'ויצבור יוסף' (גרוו"ד תרצ"ו, סימן מה) במכתבו אל "ידידי הרב הגאון הגדול החרף ובקי עצום וכו' מו"ה דוד סג"ל צימענטבוים נ"י, האב"ד דק"ק קריניצא תע"א" מודה לו אודות מכתבו 'היקר וגדוש בדברי תורה בדברי תורה חריפים ושנונים' שביניהם הוזכרה קושיה זו, והוא מציין שהנה הוא כבר שמע קושיה זאת בילדותו:

"הנה אנכי שמעתי קושיה זו עוד כד הייתי טליא, בשם גאון מפורסם זל"ה, ואחר כך מצאתיה בשו"ת דבר אליהו...".

במשעולי השמועה

מעניין להבחין שכל העוסקים בשאלה זו, אותם הבאנו עד כה – אין שאלה זו פרי הגיונם, שכן אל כולם היא באה מפי השמועה, כך שבסופו של דבר עדיין אין אנו יודעים מי הוא מרא דשמעתתא של קושיה זו. בכל אופן, שאלה מקורית ומפתיעה זו בהיותה מתאימה למילתא דחידודא ולהרחיב בה את הלב התגלגלה לפתחם של גדולי ארץ והם אכן ענו בה כיד ה' הטובה עליהם.

ובטרם נבוא ללקט את מיטב התירוצים המשובחים שנאמרו בקושיה זו יש עלינו ראשית כל להקדים ולבדוק את מקורה טהור של שמועה זו שלעתיד לבוא תהיה ההלכה כבית שמאי,

ואת טעמי החידוש הנפלא, ומתוך כך נוכל לבחון האם אכן יש דרך ליישב את השמועה מהוכחה מפורשת זו העולה מהגמרא במסכת ביצה.

דבזוהר איתא...

הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ כותב בספר דרושיו 'יערות דבש' (ח"ב דרוש ח):

"וזו היא כוונת חכמי משנה ז"ל (אבות פ"ה מ"ז) 'מחלוקת שמאי והלל סופה להתקיים', כי אף על פי שהיום הלכה כבית הלל שדבר זה טהור, יהיה זמן שיהיה טמא כדעת בית שמאי, כי אין לך דבר שאין לו זמן ומקום וכן להיפך, ולכן זו היא מחלוקת לשם שמים כי דברי שניהם סופם להתקיים ושניהם אמת".

סתם ולא פירש אימתי יהיה זמן זה שבו יתקיימו דברי בית שמאי על ידי שתהיה הלכה כמותם. אולם בספרו 'אהבת יהונתן' על ההפטרות (פראג תקנ"א. הפטרת אחרון של פסח) הוא חוזר ושנה רעיון זה ושם הוא כותב שלעתידי לבוא הוא שיפסקו הלכה כבית שמאי, והביא זאת בשם הזוהר הקדוש:

"ולעתידי יטהרו הטמאים על דרך איזו מחלוקת שסופה להתקיים זו מחלוקת הלל ושמאי, דבזוהר איתא לעתידי יפסקו הלכה כבית שמאי, דאלו ואלו דברי אלוקים חיים".

ידוע לנו מכתבי קודש להאריז"ל...

הגה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב בספרו 'אגרא דכלה' (פרשת קרח ד"ה בקר א, וכן הוא שם בד"ה ובקשתם) אינו כותב שכך איתא בספר הזוהר הקדוש אלא שמקורו מכתבי האריז"ל – והוא נרמז בספר הזוהר הקדוש:

"ידוע לנו מכתבי קודש להאריז"ל והוא נרמז בזה: דבאמת לעתידי לבא יהיו הלוויים במדריגה על הכהנים כמעלת הזהב על הכסף, ועל כן לעתידי יהיה הלכה כבית שמאי כנודע".

בספרו 'בני יששכר' (מאמרי חודש סיון, מאמר ו אות א) הוא כבר מראה מקום מדויק יותר ומציין לספר 'קול ברמה' להמקובל האלקי רבי יעקב צמח (קארעץ תקמ"ה) המבוסס ומיוסד על דרושי האר"י, וכך כתב:

"ועיין בספר 'קול ברמה' בפירושו על האידרא דלעתידי לבוא גם נפסקו הלכה כבית שמאי והוא על דרך מעלת הזהב על הכסף".

ונשנו הדברים בהגהותיו לדברי הגה"ק החיד"א בספרו 'דבש לפי' (מע' הד' אות יא) שנתחבט כיצד שייך לומר על מחלוקתם של בית שמאי ובית הלל שאלו ואלו דברי אלוקים חיים:

"ולפום ריהטא קשה לשמוע דכיון דדברי בית שמאי אינם הלכה, ובית שמאי במקום בית הלל אינה משנה איך יתכן לומר אלו ואלו דברי אלוקים חיים".

ועל זה מעיר הרה"ק מדינוב בספרו 'דברים נחמדים' (פרעמישלא תרמ"ז, בהגהות לספר דבש לפי):

"ונראה לי על פי שתעיין בספר 'קול ברמה' מדברי האריז"ל דלעתיד כשיהיה הגבורות למעלה מן החסדים יהיה הלכה בבית שמאי".
והמשיך לכתוב שם:

"והנה הרב האריך עוד בענין דא"ה, וכאשר תעיין בספרי בעל עשרה מאמרות תמצא הכל על נכון, שכל דברי התנאים והאמוראים בזמן מן הזמנים יצטרכו לפסוק כוותיה".

בך הוא בדברי החיד"א

דרך אגב, תובנה זו אותה חידש הגה"ק מדינוב כדי ליישב את הערת החיד"א, הנה למרבה הפלא אישתמיטתיה כי החיד"א עצמו מביא את כל ענין זה בספרו 'פתח עינים' (אבות פ"ה מי"ז):

"שמעתי במ"ש המקובלים דלעתיד לבוא יהיה הלכה בבית שמאי, וזהו בעצם מ"ש 'סופה להתקיים' דבסוף תתקיים סברת בית שמאי דאלו ואלו דברי אלהים חיים, כמו שכתבו רבני צרפת הביאם הריטב"א בחידושי פרק קמא דעירובין".

ומכאן מודעה רבה לאוריינת כי הנה ראיתי לאיזה מלקטים שטעו במילתא דעביד לאיגלווי והעתיקו מדברי החיד"א שכביכול כתב כאילו הריטב"א הביא בשם רבני צרפת שלעתיד תהיה ההלכה בבית שמאי. וכמוכן שלא היא, לא מיניה ולא מקצתיה, והריטב"א מעולם לא כתב כדבר הזה.

והרי לכם בזה את לשון הריטב"א (עירובין יג ב):

"אלו ואלו דברי אלהים חיים. שאלו רבני צרפת ז"ל: היאך אפשר שיהיו שניהם דברי אלהים חיים וזה אוסר וזה מתיר. ותירצו כי כשעלה משה למרום לקבל תורה הראו לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים לאיסור ומ"ט פנים להיתר, ושאל להקב"ה על זה, ואמר שיהא זה מסור לחכמי ישראל שבכל דור ודור ויהיה הכרעה כמותם, ונכון הוא לפי הדרש ובדרך האמת יש טעם וסוד בדבר".

בשם חז"ל

אם הזכרנו שיש המביאים זאת בשם ספר הזוהר הקדוש, הרי שגם מצאתי שיש המביאים זאת בשם חז"ל. רבי רחמים בוכריץ בספרו 'בגדי שש' עמ"ס אבות (ליוורנו תרנ"ט אבות פ"ה מי"ז, במטה שמעון) מביא זאת בשם חז"ל. ולא העתקתי את דבריו כאן כי הם באו בשפה הערבית.

וברבות הימים היו שחשבו כדבר פשוט ומוכן שמקור הדברים הוא בחז"ל. ראה לדוגמא בספר 'שיח יצחק' (וולטמאן, נ"י תרפ"ו, עמ' עא) שכתב: "על דרך שראיתי שאמרו חז"ל שלעתיד לבוא יהיה הלכה בבית שמאי, וכעת נשכח ממני המקום".

איה מקום כבודו?

לפנינו איפוא קשת רחבה של מקורות לשמועה זו שלעתיד לבוא תהיה ההלכה כדברי בית שמאי: יש המפנים אותנו לחז"ל; יש שמביאים זאת בשם ספר הזוהר הקדוש; ולאידך, יש הטוענים שהוא לא נכתב במפורש בזוהר הקדוש אלא שהוא רק נרמז שם; יש שראו זאת

בכתבי האריז"ל; ויש שמביאים זאת בשם ספר 'קול ברמה'; יש המייחסים זאת ל'המקובלים' ויש שמביאים זאת בסתמא בדבר פשוט וידוע.

ואני בעניי, מחסרון ידיעתי בכלל ובספרי הקבלה בפרט לא עלתה בידי למצוא היכן נאמר או נרמז כך בספרות חז"ל בכלל ובספר הזהר בפרט, אף לא אתרתי את הדברים בכתבי האריז"ל, ואפילו לא עלתה בידי למצוא היכן הובא כך בספר 'קול ברמה', ויגעתי ולא מצאתי.

מקורו מהור

רבים גם ניסו למצוא מהו המקור הראשון בדפוס לקביעה זו. ואינה ה' לידי למצוא לכך מקורות קדומים אשר לא נודעו לכל העוסקים בסוגיה זו.

דומני כי הראשון שהביא זאת בדפוס הוא רבי שמעון בן רבי אפרים יהודה מווינה, אשר כך כתב בספרו 'חלק שמעון' שנדפס לראשונה בפראג בשנת תמ"ז (ערך ז - בנימין, ד"ה ונקדים עוד):

"מה שכתבו המקובלים בפירוש המשנה איזהו מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי, דהלל הייתה מדרתו מים שהוא חסד, ולכך הוא מקיל ומתיר. ושמאי מדרתו אש שהוא דין, ולכך הוא מחמיר ואוסר. ומחלוקתם היה לעשות שלום בעולם... על כן סופה להתקיים שיתאמת הלכה כתרוייהו, והכל לפי הזמן, ולעתיד יהיה הלכה כבית שמאי".

רק אחריו מצאנו זאת אצל רבי משה ב"ר מנחם גראף מפראג בספרו 'ויקהל משה' שנדפס לראשונה בדעסוי בשנת תנ"ט (בדפוס זאלקווי תק"א שלפני הוא בדף מה טור ב):

"ולכן בזה העולם הברור אין הלכה כשמאי, מפני שאין הדינים הקדושים יכולין להתגלות עצמם בזה העולם כידוע, וזה העולם הוא תיקון השכינה צריך חסד סוד 'עולם חסד יבנה' אותיות 'בינה', לכן הלכה כבית הלל גימטריה אדנ"י. גם הלכה היא סוד הכל"ה. אבל בעולם התיקון לעתיד יהיה הלכה כשמאי".

ונשנו הדברים שם (דף נד טור א):

"כמו כן בזמן הזה הוא הלכה כבית הלל מפני שהעולם מתנהג על פי החסד 'עולם חסד יבנה' אבל לעתיד יהיה הלכה כבית שמאי".

בעל סדר הדורות (ערך שמאי) מציין אף הוא כמקור לקביעה זו את דברי בעל 'ויקהל משה', אלא שכפי הנראה נפל טעות סופר בציוניו, ומכיון שהספר הקדוש הלזה נדפס בדפוס שבור ואותיות משובשות יש לתקן בו כפי שהבאנו. ובכל אופן כבר הראנו כי בעל 'חלק שמעון' קדמו לבעל 'ויקהל משה'.

ההתייחסות נוספת לעניין זה מצויה אצל רבי יוסף ב"ר יעקב מפניטשוב אב"ד סעליץ וטיקטין, הרואה כי לעתיד תהיה ההלכה כיחיד מול הרבים, וכפי שהביא בספרו 'ראש יוסף' (קטן תע"ז. שבת לא א):

"דאיתא מסכת עירובין אמר ר' אבא אמר שמואל שלש שנים נחלקו ב"ש וב"ה, הללו אומרים הלכה כמותינו כו' יצאה בת קול ואמרה אלו ואלו דברי אלוקים חיים הם והלכה כבית הלל. איתא משם כתבי האריז"ל הפירוש שדברי שניהם הם אמת, באשר למטה

פוסקים בבית הלל שהוא מסטרא דחסד... אבל למעלה התורה דרך תשר"ק שהוא דין ובית שמאי הוא מסטרא דגבורה קפדן מאוד ותורתו היה ע"פ תשר"ק לכן למעלה פוסקים בבית שמאי. וזהו הפירוש בגמרא אלו ואלו דברי אלוקים חיים הם והלכה בבית הלל היינו למטה, עכ"ל.

ועפי"ז מיושב המשנה מסכת אבות, כל מחלוקת שהוא לשם שמים סופה להתקיים ושאינו לשם שמים אין סופה להתקיים, איזהו מחלוקת שהוא לשם שמים זה מחלוקת הלל ושמאי ושאינו לשם שמים זה מחלוקת קרח ועדתו. וקשה למה פירט הלל ושמאי יותר מכל המחלוקות של התנאים ואמוראים שהמה הכל לשם שמים... ולפי זה הוא נוחא דאיתא במ' לעתיד יהיה תורה חדשה וכו', איתא פירוש ח"ו שתורה מוחלפת אך הפירוש הפסק הלכה יהיה להיפוך מה שאנו פוסקים היום ארבים דכתיב אחרי רבים להטות, ואחר כך יהיה הפסק כיחיד כמו למעלה כנ"ל.

אחריהם מצוי מקור נוסף וחשוב לכך, הלוא הוא המקובל רבי שלום בוזגאלי הכותב כן בשם רבינו האר"י. ואלו דבריו בספרו 'מקדש מלך' (אמ"ד תק"י). בדפוס פרמישלא תר"מ שלפני, בראשית יז ב):

"כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים כי יצתה בת קול ואמרה אלו ואלו דברי אלקים חיים, כי גם דברי שמאי יש להם שורש למעלה, ועם שאין הלכה כמוותם בעולם הזה סופה להתקיים לעתיד, וכמ"ש האר"י ז"ל על משנה זו שלעתיד בזמן המשיח תהיה הלכה בבית שמאי ודברי שניהם קיים ואמת".

על דרך החסידות

רבותינו הקדושים מאורי החסידות היו רגילים להביא דבר זה שלעתיד לבוא יהיה הלכה בבית שמאי ונתנו לזה טעמים לשבח בכמה אנפי כאשר עיני הקורא תחזינה מישרים.

ב'תוספות חדשים' שנדפסו על גליון המשניות בתחילת מסכת אבות הביא "בשם כבוד אדונינו מו"ר הרב הגאון הגדול בוצינא קדישא מו"ה לוי יצחק זצ"ל אב"ד דק"ק ברדיטשוב" שמועה ששמע מאת הרה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג זיע"א:

"ושמעתי בשם הרב הגאון אב"ד מניקלשפורג על משנה (ברכות לו ב) 'בית שמאי במקום בית הלל אינו משנה' כי מדריגת בית שמאי היא גדולה ממדריגת בית הלל, ולכך כשיבוא הגואל במהרה בימינו אז יהיה הלכה בבית שמאי, לכך עתה בזה העולם הלכה בבית הלל, כי מדריגת בית שמאי היא למעלה מזה העולם ואין זה העולם יכול לסבול אותו, וזה הרמז שבית שמאי במקום בית הלל על מדריגת בית הלל אינה משנה – אינו שלם במדריגתו, עכ"ד".

ובאופן אחר כתב הרה"ק מברדיטשוב מדיליה בספרו 'קדושת לוי' (ליקוטים עה"פ (תהלים קמט א) שירו לה' שיר חדש):

"והנה ידוע שמחלוקת בית שמאי ובית הלל הוא, כי בית שמאי היו מדת הדין, ובית הלל היו מדת הרחמים ומחממת זה תמיד הלכה בבית הלל, כי ראו חכמינו ז"ל שהעולם צריך למדת החסד לזאת קבעו הלכה בבית הלל כדי להתנהג העולם במדת החסד. ונמצא לפי זה בביאת הגואל במהרה בימינו יתגלה מדת בית שמאי, כי אז אין צריך

העולם למדת החסד והדין יתהפך לרחמים ויהיה פסק הלכה כבית שמאי. וזהו 'תורה חרשה מאתי תצא' (ישעיה נא ד; ויקרא רבה יג ג), ולכאורה קשה האין שייך לומר על התורה מלת 'חרשה', כי אין השתנות בתורה. ולפי דברינו יתכן, כי זה אין דבר חדש ממש, כי דברי בית שמאי כתובים בתורה שבעל פה עתה אך הפסק הלכה יהיה כבית שמאי".

הרה"ק רבי דוד שלמה אייבשיץ זע"א כותב בספרו ערבי נחל (פרשת אמור, שייך לראש השנה שחל בשבת. במהדורת ווארשה תרס"ה הוא בעמוד קמו):

"כי מדת בית שמאי הגבורות הקדושים ומדת בית הלל רחמים, וכמו שאמרו רז"ל (שבת ל ב) לעולם יהא אדם ענוותן כהלל ולא קפדן כשמאי, ואמנם מדרגות בית שמאי גדול יותר, וכמו שאמרו רז"ל (יבמות יד א) שאני בית שמאי דמחדדי טפי כמ"ש כל זה בכתבים, ולכן לעתיד לבוא יהיה הלכה כבית שמאי.

ומובן זאת היטב עם האמור כי בית שמאי מדריגתן יותר והמציאו ההנהגה תמיד מבריא עצמה בלי מסך היצירה כמו שעלה תחילה במחשבה לברוא במידת הדין ושם הדקדוק מצוי ולכן לעולם מחמיירין. משא"כ מידת בית הלל ההנהגה על ידי מסך היצירה שהקדים מידת הרחמים ולכן מקילין.

ועכשיו הלכה כבית הלל כי הנהגת רוב העולם על ידי היצירה ולעתיד שיתוקן העולם ויהיה כמו שעלה במחשבה אז יהיה הלכה כבית שמאי".

הרה"ק רבי ישראל דוב בער מווילעדניק כותב בספרו 'שארית ישראל' (שער ההתקשרות דרוש ד מאמר שלישי, במהדורת מכון 'אור ישראל', תשנ"ח, עמ' כו):

"... הלא ידוע דבאמת יהיה לעתיד הלכה כבית שמאי... אמנם הענין הוא דעכשיו הלכה כבית הלל והקבלה הוא כבית שמאי, פירוש דבגילוי נגלה כבית הלל שהן בחינת חסדים כידוע (זהר ח"ג רמא א) שאם יתגלה מבחינת הגבורות כמו שהן הנה מצד ההסתרה הגדולה יהיה יניקת הקליפות ביותר להיות אחיזת הדינים ח"ו, ולכן הגם ששורש הדינים המה גבוהים ונעלים יותר, אבל למטה אי אפשר להתגלות כי אם בגילוי החסדים קצת, ולכן הלכה כבית הלל, פירוש: הליכות עולם וכל עניני אכילה ושתייה בכלל, גם ענין התורה נקרא גם כן בשם הליכות עולם (ראה מגילה כה ב) לבד הנסתריות בבחינת סודות, והטעם ומכוון שהוא בהעלם והסתרה הנקרא קבלה הוא כבית שמאי היינו שורש הדינים איך שהמה גבוהים ונעלים מבחינת כלים.

מה שאין כן לעתיד שיבוער רוח הטומאה ולא יהיה אחיזת הקליפות על כן יהיה הלכה כבית שמאי שבגילוי יהיה נגלה שורש הדינים והקבלה יהיה כבית הלל, פירוש שיהיה שורש ומקור המשכת הדינים הנ"ל מבחינת רב חסד גדול כל כך שלמעלה גם מהדינים שיתגלו אז, והחסדים הנ"ל לא יהיה בהתגלות כי אם בבחינת שורש והעלם בבחינת סודות התורה שאם יתגלה החסר הנ"ל יהיה ביטול במציאות לגמרי, וד"ל".

הרה"ק רבי מרדכי דוב מטאמשפיל (והובאו דבריו בספר 'ילקוט מאורי אור', שבט עמ' נב) הגיד:

"דאיאת בתוספות (ישנים) [חדשים] דלעתיד לבוא יהיה הלכה כבית שמאי. וצ"ל הענין למה יהיה כך. וי"ל הענין ע"פ הידוע מספרים הקדושים דשורש הלל הוא מעולם

התיקון קודם הברור, ושורש שמאי הוא מהבירור שלאחר התיקון, ולזה לעתיד לבוא יהיה הלכה כשמאי כיון שאז יהיה הברור האמיתי".

הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין כותב כן כמה פעמים בספריו הקדושים. כך למשל בספרו 'קומץ המנחה' (לובלין תרצ"ט, ח"א אות י):

"ולכן כתבו המקובלים לעתיד הלכה כבית שמאי שהוא לחומרא ורצה להוסיף גזירות וחייבים לכל אחד וזהו לעתיד אבל בעולם הזה אין שייכים גדרים אלה, אלא לשרידים".

וכן כתב עוד בספריו (ראה: 'דובר צדק' אות ח; 'פרי צדיק' חנוכה אות ח פרה אות ו ויקהל אות יא).

הגר"א מוילנא ותלמידיו

גם אצל שלא נמנו על דגל מחנה החסידות אנו מוצאים בהם כי הם סברו כיסוד זה שלעתיד לבוא תהיה ההלכה כבית שמאי. כך אנו מוצאים בספר 'רוח חיים' של הגאון רבי חיים מוואלוז'ין (עמ"ס אבות, וילנא תרי"ט. בהגה"ה שבפרק רביעי, עמוד 48), שם כתוב בסתמא 'כי לעתיד יהיה הלכה כבית שמאי', מבלי שפירש מהיכן יצא לו חידוש זה.

(חשוב להדגיש כי יתכן שהגה"ה זו אותה אנו מצטטים כעת יצאה מתחת ידי בן המחבר הגאון רבי יצחק מוואלוז'ין, בדומה להגה"ה הנוספת שם שצוין עליה כן במפורש).

ועל כך מסתברא מילתא שרבי חיים מוואלוז'ין קיבל זאת מרבו המובהק הגאון רבי אליהו מוילנא. שהרי מצאנו שכן הגר"א, הגאון רבי אברהם ז"ל הביא זאת בשם אביו ('סידור הגר"א' ביאור אבני אליהו, בברכת יוצר אור סוד"ה ובורא הכל):

"ושמעתי ממורי אבא הגאון זצללה"ה שלעתיד לבוא יהיה הלכה כבית שמאי שהן מגבורות כי בגבורות ישע ימינו".

וראה להמלבי"ם במה שכתב בספרו 'התורה והמצוה' (פרשת חוקת):

"וכבר כתב האריז"ל שמה שאין הלכה כבית שמאי וכרשב"י הוא מפני גודל מעלתם שלא עסקו בתורת העולם הזה כלל רק בתורת עולם האצילות, כי התורה מתפשטת בכל עולם ועולם והם נפרדו מן העולם הזה ועסקו בתורת השכליים הנפרדים, והתורה כפי סודותיה בעולמות העליונים הלכותיה משונים מכפי ענינה בעולם הגופים, ואמרו שבשמים פוסקים כב"ש וכרשב"י ושכן יפסקו ההלכה לעתיד לבוא כי יתפשטו הנפשות מן הגופים שאז תהיה ההלכה למטה כמו שהוא בעולם העליון, ועל זה אמרו כי תורה חדשה מאתי תצא שתהא התורה למטה כמו שהיא אתי למעלה, עכ"ד".

ונראה מדבריו כי הוא העתיק את טעם הדבר מדברי האריז"ל, ולא אדע מהיכן הוא הביא את דבריו אלו.

עוד טעם חשוב בביאור העניין, אם כי מבלי לציין מקור מדויק לעצם הדבר, כותב הגאון רבי אלחנן ווסרמן בקונטרסו 'דברי סופרים' (פיעטרקוב תרפ"ד, כלל ה אות טז):

"ונמצא כתוב בספרים שלעתיד לבוא יהיה הלכה כבית שמאי. ונראה הטעם לזה דהא בית שמאי מחדרי טפי והאמת כדבריהם, אלא דבזמן הזה אין אנו יכולים לירד לסוף דעתם כמו שאמרו 'גלוי וידוע שאין בדורו של רבי מאיר כמותו אלא שלא יכלו

לעמוד על סוף דעתו' ומשום הכי אין הלכה כבית שמאי דאין לדיין אלא מה שענינו רואות, אבל לעתיד לבוא שיקוים הכתוב 'ומלאה הארץ דעה' יתברר שהאמת כבית שמאי ועל כן יהיה הלכה כמותם, ומכל מקום עתה אף שידוע לנו שהאמת כדבריהם אין הלכה כמותם כיון שלפי דעתו והשגתינו שיש לנו עתה נראה יותר כדברי בית הלל".

ופרפרת נאה מפי השמועה, בשם הגאון רבי אליהו רגולר בעל יד אליהו, הנה הוא נחבא אל הכלים שלא להוציא הגליון חלק בסוף ספר 'זכרון שמואל' (לוינסון, וילנא תרמ"ה):

"חידוש אחד אשר שמענו מהרב הגאון רבי אליהו הנקרא רבי אליהו ראגאליר, הרב הגאון דקאליש: איתא בשבת (יז א) 'ואותו היום היה הילל כפוף לפני שמאי כאחד מן התלמידים והיה הדבר קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל'. צריך להבין מה ענין עגל למחלוקת שמאי והילל.

אך כי הנה ידוע אשר שמאי הוא ממדת הדין והילל הוא ממדת הרחמים, ומשום הכי מחמירין בית שמאי כל מקום ובית הילל מקילין כל מקום כפי מדת הרחמים. ובעת אשר שיתף הקב"ה רחמים בדין – הלכה כבית הלל, ולעתיד לבא אשר יהיה ה' אחד ושמא אחד ויהיה הנהגת העולם על פי מדת אלקים אשר כלול בו כל הטובות יהיה הלכה כבית שמאי.

ומשום הכי קאמר 'והיה הדבר קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל', פירוש כמו שביום שעשו העגל היה דעתם שכעת הוא העת האחרון אשר אנו מצפים שיהיה ה' אחד ושמא אחד ויהי' הכל לפי מדת אלהים אשר כלול בו כל הטובות, ומשום הכי אמרו 'נעשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו' ובאמת היה בטעות כן העת הזו בטעות ועדיין לא בא העת האחרון ואין הלכה כבית שמאי ורק מצפים אנו לעת הזאת ואל תשועות ישראל במהרה בימינו".

יצוין כי קיימים עוד כמה וכמה מקורות מאוחרים שמזכירים את כלל זה, אם בשם האר"י הקדוש או בסתמא, וכדי שלא להלאות את הקורא הסתפקנו בכל האמור לעיל שהם עיקרי הדברים האמורים בזה.

תירוץ ראשון: לעתיד יודו בית שמאי שאסור

עתה שעלה בדינו לברר כמידת האפשר את מקור שמועה זו שלעתיד לבוא תהיה ההלכה כבית שמאי ואת הטעמים שניתנו בזה, יכולים אנו לפנות אל התירוצים השונים שנאמרו בקושיה העצומה שהוכיחה מדברי הגמרא במסכת ביצה כי לעתיד לבוא דווקא תהא ההלכה כבית הלל, שאם לא כן מהיכי תיתי יש לאסור ביצה שנולדה בראש השנה, והלא בית שמאי סבורים כי ביצה שנולדה ביום טוב מותרת באכילה.

נפתח בתירוץ מופלא בחריפותו אותו הביא רבי יוסף שווארץ בספרו 'ויצבור יוסף', וכדבריו 'תלמיד חכם גדול אחד' הוא שאמר לו אותו בשם 'גאון מפורסם':

"והנה תלמיד חכם גדול אחד אמר לי בשם גאון מפורסם על דרך חידוד: דמצינו שלעתיד לבוא ישתנה הטבע ועתידה אשה שתלד בכל יום (כמבואר במסכת שבת ל ב), אם כן בוודאי תרנגולת תלד איזה פעמים ביום, והנה הא דבית שמאי סבירא ליה דביצה

מותרת אף בו ביום – הוא משום דכל ביצה דמתילדא האידינא מאתמול גמרה לה, אולם אם היה נגמרה בו ביום גם הם סבירא להו דאסורה, ודו"ק".

אם כי רבי יוסף שווארץ לא גילה לנו מי הוא אותו 'גאון מפורסם' שאמר את תירוץ נפלא זה 'על דרך חידוד', אולם כמעט ברור לי שכוונתו הייתה להגה"ק רבי מאיר יחיאל הלוי הלשטוק האדמו"ר מאוסטרובצה, אשר כך הובא בשמו בספר 'מאיר עיני חכמים' (תליתאה, ברוקלין תשנ"ג. עמוד קעז):

"ויש ליישב בדרך פלפול בעזהשית דהנה טעמא דבית שמאי דמתירין ביצה ביום טוב מבואר בריש המסכת דלית להו מוקצה ונולד, והנה מבואר מגמרא שם דאף למאן דאמר דלית ליה נולד – מכל מקום בדבר שלא היה כלל קודם יום טוב ושבת, ותחילת עיקר הדבר נתהוה ביום טוב או בשבת הוי נולד גמור ואסור אף לבית שמאי. אם כן הא דמתירים בית שמאי בביצה שנולדה ביום טוב הוא מטעם דכל ביצה דמתילדא האידינא מאתמול גמרה לה, ואם כן נמצא דהיה בעולם ממעי התרנגולת, וביום טוב לא נתחדש רק הלידה בלבד.

והנה איתא במסכת שבת (ל ב): עתידה אשה שתלד בכל יום שנאמר 'הָרָה וְיִלְדֶת יֶחֱדוּ' (ירמיה לא ז) והפירוש הפשוט הוא דבאותו יום שתתעבר תלד, וכדאיתא במסכת בבא בתרא (טו ב): מאי 'הִבְקֵר הָיוּ חֲרָשׁוֹת וְהָאֲתָנוֹת רְעוֹת עַל יְדֵיהֶם' (איוב א יד) אמר רבי יוחנן מלמד שהטעימו הקב"ה לאיוב מעין העולם הבא, ופירש רש"י שם דכתיב הרה ויולדת יחדיו ביום אחד, הרי מבואר שגדלה התבואה ביום החרישה וכן יהיה לעתיד לבוא שבאותו יום תלד, וכמו שהיה קודם חטא אדם הראשון כדאיתא במסכת סנהדרין (לח ב), ואם כן נמצא דלעתיד לבוא שיהיה ביום אחד יהיה כל בעל חי נולד גמור ויהיה אסור גם לבית שמאי, ואם כן אתי שפיר הגמרא דביצה אסורה מטעם שמהרה יבנה בית המקדש וכו' ודו"ק".

כאן אנחנו חוזרים לתחנת הרכבת אשר עליה סיפר לנו הגרצ"פ פראנק כי בה נשאל 'הגאון מאוסטרוב' את קושיה זו, ולהמשך דברי הגרצ"פ פראנק בספרו מקראי קודש:

"ותירץ הגאון מאוסטרוב דלעתיד לבוא גם לבית שמאי ביצה שנולדה ביום טוב אסורה באכילה, וזה על פי דברי תוספות (ב א ד"ה קא) שכתב דאף לרבי שמעון דלית ליה מוקצה, מכל מקום מודה לאסור בנולד גמור, וביצה לא הוי כיום נולד גמור דהא מאתמול גמרה לה. אמנם כל זה כיום אבל לעתיד לבוא דאמרינן (ירמיה לא ז) 'הָרָה וְיִלְדֶת יֶחֱדוּ' ביום אחד (עיין שבת ל ב), אם כן גם תרנגולת תגמור ותלד ביום אחד. ונמצא דבערב יום טוב לא היה כלום, והוי נולד גמור דבכהאי גוונא גם לבית שמאי יהיה אסור באכילה".

והוא הדבר אשר אמרנו כי מכיוון שכבר יצא לנו ממקום אחר כי הגאון מאוסטרובצה הוא שתירץ את תירוץ נפלא זה, הרי שמסתבר כי טעות קלה נפלה כאן בדברי הגרצ"פ פראנק, ולא הגאון מאוסטרוב הוא בעל השמועה כי אם הגאון מאוסטרובצה, וקושטא קאי.

תירוץ שני: אין זה אמור בגזירות חז"ל

מדיליה ממשיך הגרצ"פ פראנק וכותב בישוב הקושיה:

“ואני אמרתי ליישב קושיא הנ”ל, דלכאורה יש לומר דלעתיד לבוא שיפסקו כבית שמאי היינו בדיני התורה, אבל בגזירות חז”ל לא יהיה שום שינוי, ולכן הכא בביצה שנולדה ביום טוב שהאיסור הוא משום גזירה ישאר האיסור אף לעתיד לבוא.”

תירוצ זה מתבסס על עניין שאיליו לא נכנסו עד כה, והוא טעמם של בית הלל האוסרים ביצה שנולדה ביום טוב. הגמרא בתחילת מסכת ביצה מאריכה בזה והיא מביאה כמה שיטות, אשר הצד השווה שבהם כי איסור זה הוא גזירת חז”ל. מעתה טוען הגרצ”פ פראנק: כל עניין זה כי לעתיד לבוא תהיה ההלכה כבית שמאי הוא רק בדברים שהם מעיקרי ההלכה ודיני התורה, אולם בכל הקשור לגזירות חז”ל, הרי שהגזירה תשאר ללא שינוי. כך שאם כאן בית הלל גזרו שביצה שנולדה אסורה, תשאר הגזירה גם לעתיד לבוא.

האמנם אין זה ככל דיני התורה

למעשה, היבט זה שהעלה הגרצ”פ פראנק הוא אינו פשוט כלל: יש לנו יסוד גדול בכל התורה כולה האומר כי כל דבר שהוא עצמו גזירה אין קמים וגוזרים בו גזירה לגזירה. אם אכן כל איסור ביצה שנולדה הוא רק מפני גזירה, כיצד ייתכן שחכמים יעשו גזירה לגזירה, ויאסרו ביצה שנולדה בראש השנה בזמן הזה גזירה מפני מהרה יבנה בית המקדש בעוד שאף בו יהיה האיסור רק מפני גזירה.

ועל כרחנו לכאורה צריכים אנו לומר כי לשיטה זו אין האיסור הבסיסי גזירה דרבנן גרידא, ולכן אפשר לגזור בו מפני מהרה יבנה המקדש (ועיין בצל”ח על אתר שביאר שהוא מפני איסור מוקצה החמור כעין דאורייתא, ויש עוד להאריך בזה). ואם כן מסתברא מילתא שדין זה הוא כשאר ‘דיני התורה’ שההלכה בהם עתידה להיות כבית שמאי, ועדיין צ”ע בזה.

עניין נוסף שראוי לדון בחילוק זה הוא לפי ריהטת לשונם של כל אלה שקבעו בשפה ברורה כי עתידה ההלכה להיות כבית שמאי, והן מעצם דבריהם והן מהטעמים השונים שנתנו על כך, אין נראה שחילקו בין הדבקים להוציא את גזירות חז”ל מן הכלל, ובסתמא נראה שהכל בכלל מה שאמרו שסוף דברי בית שמאי להתקיים.

תירוצ שלישי: בנין בית המקדש קודם לימות המשיח

תירוצ נוסף כותב הגרצ”פ פראנק:

“עוד אמרתי ליישב הקושיא בדרך אחרת, על פי מה שכתב התוספות יום טוב (פ”ה דמעשר שני מ”ב ד”ה ותנאי) דבנין בית המקדש יהיה קודם ביאת המשיח. ואם כן יש לומר דשינוי פסק ההלכה כבית שמאי לא תלוי בבנין המקדש אלא בביאת המשיח, שיהיה אחר בנין המקדש, ושפיר אמרינן בגמרא דיש חשש שמא יבנה המקדש ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו כו’, דעדיין אז יהיה הלכה כבית הלל”.

וכבר קדמו בזה בשו”ת דבר אליהו, והרחיב לפלפל בזה:

“ונראה לענ”ד ליישב על פי מה דאמרינן בירושלמי (פ”ה דמעשר שני ה”ב) ‘אמר רבי אחא, זאת אומרת שבית המקדש עתיד להיבנות קודם למלכות בית דוד דכתיב ודם ענב תשתה חמר’, ועיין שם ב’תוספות יום טוב’ שהביא זה הירושלמי דבנין בית המקדש יהיה

קודם ביאת בן דוד, וקודם ביאת בן דוד [ו]היה עדיין הלכה כבית הלל לכן שפיר שייך תקנת רבן יוחנן בן זכאי.

אמנם זה תינח אליבא דהרמב"ם ז"ל (פ"ד מהלכות סנהדרין הי"א) ובפירוש המשניות (פרק קמא דסנהדרין) דאם יסכימו כל חכמי ארץ ישראל לסמוך את חכם אחד יהיה לו דין מוסמך אם (יסכימו) ויסמיכו אותו, אם כן שפיר שייך תקנת רבן יוחנן בן זכאי מפני דהמוסמך יקדש חדשים על פי הראיה אף קודם ביאת בן דוד. אבל לשיטת החולקין דאין יכולין לסמוך על פי ההסכמה הנ"ל רק על פי נביא כמו שהיה סמיכה ראשונה ממש ליהושע, אם כן יהיו צריכים להמתין על סמיכה עד ביאת אליהו שהוא היה מוסמך מאחיה השילוני, אם כן קודם ביאת בן דוד אין אנו יכולין לקדש על פי הראיה עד ביאת בן דוד ואליהו, עיין שו"ת הרלב"ח בקונטרס הסמיכה, אם כן הדרא קושיא לדוכתה דהא לאחר ביאת בן דוד ואליהו יהיה ביצה מותרת אף בו ביום.

אך יש לתרץ על פי מה שכתבו המחברים: איך יכולים אנו לקדש ראש חודש ולקבוע רגלים הן לית בן מוסמך. ותימצו: מפני דאנן סמכינן אחשבון דרבי הלל והוא היה מוסמך וקבע לנו חדשים ורגלים עד ביאת בן דוד; וגם הרמב"ם ז"ל (פ"א מהלכות קדוש החודש) כתב דגם בזמן הבית היו משגיחין על החשבון שלא תסתור ראיית העדים את החשבון, אם כן יכול להיות כשיבנה בית המקדש, אף שלא יהיה מוסמך יקדשו על פי הראיה, ומה שיקבעו ראש חודש ורגלים הוא משום חשבון דרבי הלל דהא החיוב שיצטרף החשבון עם הראיה, ואתי שפיר מה שנולדה בזה אסורה בזה".

שורש התירוץ של הדבר אליהו והגרצ"פ פראנק הוא פשוט ביותר: החשש של 'מהרה יבנה המקדש' הוא על הזמן בו יבנה בית המקדש, קודם לימים העתידים לבוא בהם תהיה ההלכה כבית שמאי, ועל אותו הזמן בו תהיה ההלכה כבית הלל הוא שעליו נזהרו שלא יבואו לאכול את הביצה האסורה.

שוב מצאתי כן לרמ"מ קרנגיל הכותב זאת בהגהותיו 'שארית ציון' על ספר שם הגדולים (ח"ב מע' ס"ק ע):

"שם, איתא בשם האריז"ל דלעתיד יהיה מורין הלכה כבית שמאי ע"ש. ולכאורה קשה על זה ממ"ש ז"ל בביצה (ה ב) ר"א ור"ש אף מתקנת ריב"ז ואילך ביצה אסורה מ"ט מהרה יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו ביצה ביום טוב שני ע"ש. ולהנ"ל צריך עיון דהא לעתיד ביצה לגמרי מותרת אף ביום טוב ראשון כמ"ש בריש פירקין 'ביצה שנולדה ביום טוב בית שמאי אומרים תאכל' וכו'.

ואולי קאי אסוף ביאתם כשיהיה הכל על מכונם, שכן מצינו בתפילת שמו"ע קודם הכל בנין ירושלים והשראת השכינה ואחר כך את צמח דוד עבדך".

אך דא עקא שאם כי המתריצים הנ"ל סמכו דבריהם על דברי התוספות יום טוב בשם הירושלמי, אולם אין הדברים פשוטים כלל, כי הנה כבר ציינו שאפילו בדברי הירושלמי עצמו פירש רבינו שלמה סיריליאנו במשמעות הפוכה לחלוטין, ולדעתו בנין בית המקדש יהיה מאוחר יותר מימי מלכות בית דוד. זאת ועוד, שבכללות עניין זה מצאנו אריכות רבה בדברי רבותינו המפרשים ואין הדברים מוסכמים. כך שתירוץ זה מוגבל דווקא לשיטה הסוברת כך ולא לשיטות האחרים.

תירוצן רביעי: הלכה כבית שמאי לחומרא ולא לקולא

תירוצן מקורי ויצירתי מצאנו כאן כי כמה נביאים התנבאו עליו בסגנון אחד, ולדבריהם כל כלל זה שלעתיד לבוא תהיה ההלכה כבית שמאי נאמר דווקא באותם ההלכות שבהם בית שמאי לחומרא ובית הלל לקולא, אולם באותם האופנים ההפוכים שהם 'מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל' לא תהיה ההלכה לעתיד לבוא כבית שמאי.

לדעתם, יסוד הקביעה כי לעתיד לבוא תהיה ההלכה כבית שמאי לא קשורה לבית שמאי עצמם אלא להלכות שנאמרו על ידם, ובתנאי שהם לחומרא, כי לעתיד לבוא תנהג מידת הדין שבה הלכה כהמחמירים. ולפי זה בנידון דידן של 'ביצה שנולדה ביום טוב, בית שמאי אומרים תאכל ובית הלל אומרים לא תאכל', תשאר ההלכה גם לעתיד לבוא כדברי בית הלל, שהרי זו השיטה המוחמירה.

רבה של ווערבוי מעיד שהוא ועמיתו רבי חיים שווארץ ממשיקולץ כיוונו לתירוצן זה:

"ואמרתי להתלמיד חכם, תוך כדי דיבור בהגידו לי קושיא זו... שהנה טעם בהאר"י לזה, משום דבית שמאי מידתם דין ובית הלל חסד, ולעתיד לבוא שתהיה ההנהגה כמו שרצה הקב"ה בתחילת בריאת העולם להתנהג בדין, כן יתנהגו לעתיד כבית שמאי שמחמיר בכל. והנה בזה הענין אדרבה בית שמאי לקולא וסבירא ליה ביצה שנולדה ביום טוב תאכל ובית הלל לחומרא, דמשנה זו נשנית גם בעדיות גבי קולי בית שמאי וחומרי בית הלל, וכברש"י בריש המסכת גם כן, וכיון דבענין זה בית שמאי לקולא לא יהיה לעתיד הלכה כמותם בזה דהרי מקילים, ושפיר שאמרו בגמרא שגזרינן בביצה הנולדה ביום טוב דראש השנה משום מהרה יבנה בית המקדש, ודו"ק היטב.

ואמר לי תלמיד חכם הנ"ל, ששנינו אנחנו תירצנו איש כאחיו בקושיא זו, כי גם הוא תירץ כן, וכתב התירוצן להגאון בעל 'לבושי מרדכי' שליט"א. כן הגדתי ביום ה' ויקהל פקודי כ"ז אדר תר"ץ".

גם בעל 'ויצבור יוסף' הביא שרבה של בערגסאז כתב אליו כתירוצן הזה:

"ושאר בשרי הרב הגאון החר"ף מו"ה חיים צוקער נ"י ראב"ד דק"ק בערעגסאז יצ"ו, כתב לי בזה הלשון: לדעתי לא קשה מיד, דבמה דבית שמאי מקילים ובית הלל מחמירים לעתיד לבוא יהיה הלכה כבית הלל ולחומרא, עיקר דברי האריז"ל מובא גם כן ב'עמודיה שבעה' (עמוד הד' דרוש כא) דבית שמאי מסטרא דגבורה ובית הלל מסטרא דחסד, והחומרות הם מצד הדין והקולות מצד החסד, ולכן בכל מקום בית שמאי לחומרא ובית הלל לקולא, כי אזלו לפי שורש נשמתם. ומה שמצינו לפעמים בית שמאי לקולא ובית הלל לחומרא כי אין דין שלא יהיה כלול בו חסד וגם חסד כלול בו דין שזהו תכלית היחוד.

ובעולם הזה דמעלת החסדים על הגבורות הלכה כבית הלל, ולעתיד לבוא דיהיה מעלת הגבורות על החסדים והנהגת העולם בגבורות קדושות יהיה הלכה כבית שמאי. אם כן במה דבית שמאי מחמירים בעולם הזה יהיה הלכה כמותם לעתיד לבוא בהנהגת הגבורות, מה שאין כן מה דבית שמאי מקילין בעולם הזה יהיה לעתיד לבוא הלכה כבית הלל דמחמירים, דשורש החומרא מהדין הכלול בחסד, והבין".

ביצה הוא עניין גבורה, ולא ראוי שיחיה גבורה שבגבורה

תוספת נאותה על תירוץ זה, מדוע אכן דווקא כאן בית שמאי פסקו לקולא מצאנו להרה"ק מצעהלים בספרו 'מגדלות מרקחים' (ליקוטים עהש"ס. מסכת ביצה):

"ונשאלתי למאי דאיתא בספרים הקדושים דלעתיד לבוא יהיה הלכה כבית שמאי, אם כן לא שייך חשש הנ"ל. והשבתי דהנה היו"ט דלעתיד לבא יהיה הלכה כבית שמאי, משום דלעתיד לבוא יהיה העולם מתנהג ע"פ מידת הדין, על כן היכא דבית שמאי מקילין לא יהיה הלכה כמותם לעתיד לבוא.

ובזה יש לפרש טעמא דתלתא מיילי דריש ביצה דבית שמאי מקילין ובית הלל מחמירין, דהנה טעמא דבית שמאי מחמירין הוא משום דבית שמאי הם בחינת דין ובית הלל מקילין משום דהם משורש החסדים. ולפי זה למאי דקיימא לן (סנהדרין יז א) בית דין שכולן מחייבין – זכאי, אם כן חזינן דגבורה שבגבורה הוא בחינת חסד.

ולפי זה למאי דאיתא בספה"ק דביצה הוא בחינת גבורה, ועיין באה"ע סי' תעג סק"ח, אם כן אם מחמירין בביצה הוא גבורה שבגבורה, על כן בית שמאי מקילין לפי שהם בחינת דין. ולפי זה גם בחמץ כן, דידוע דחמץ רומז לדין על כן מקילין. וכן גבי שחיטה דידוע דשחיטה הוא בחינת דין, ועל כן לא היו הכהנים שוחטין במקדש, לפי שהם משורש החסדים (זוהר נשא קכד א), על כן גבי שחיטה בית שמאי מקילין, והבן כל זאת".

גם על תירוץ זה, שכווננו לו נוספים (ראה חידושי רבינו יוסף נחמיה קורניצר, פרשת יתרו, עמוד קסד, ועוד) יש להעיר כי כמה ממקורות החידוש שלעתיד לבוא תהא ההלכה כבית שמאי אינם מחלקים כלל בין סוגי הפסיקות, ונראים הדברים שלדבריהם הכל בכלל. ואף לאלה שהזכירו בטעם הדבר את עניין החומרא אצל בית שמאי, אין ברור האם לא פליג או שמא בכה"ג הלכה כבית הלל.

תירוץ חמישי: מוקצה הוא יוצא דופן

תירוץ מעניין נוסף מצאתי לידידי הרב דוד אברהם מנדלבוים, אשר כך כתב בספרו 'דף על הדף' (ביצה ה ב): "ושמעתי ליישב עוד בזה, דהנה לאוקימתא הראשונה בגמרא (לעיל ב א) פליגי בית שמאי ובית הלל במחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון במוקצה. והנה כמו שלעתיד לבוא הלכה כבית שמאי, הכא נמי יהיה לעתיד לבוא הלכה כרבי שמעון, כן כתב בספר ויקהל משה, וכתוב שם דבמוקצה לא יהיה הלכה כרבי שמעון, והכי נמי לא יהיה בזה הלכה כבית שמאי ודר"ק".

תירוץ זה נוגע בחידוש נוסף המתקשר אף הוא אל שינויי ההלכות שיהיו לעתיד לבוא: ההלכה לעתיד לבוא לא תהיה רק כבית שמאי כי אם גם כרבי שמעון בר יוחאי. והדברים מבוססים על דברי בעל 'ויקהל משה' בהמשך דבריו האמורים לעיל:

"הוא הדין אין הלכה כרשב"י בגמרא אלא מעט מזער מפני שאין העולם כדאי בזמן עתה להיות כרשב"י אלא עד אחר גמר התיקון בסוד גילוי יסודות דאו"א כידוע לנו באריכות.... כמו כן הרשב"י לפי הרוב אין הלכה כרשב"י בגמרא לפי שאין העולם ראוי לכך בזמן הזה אבל לעתיד יהיה ההלכה כרשב"י, ויכולין לגלות הדינים אלו בסוד רזי דאורייתא".

לעומת זאת, את הציטוט מדבריו לפיו במוקצה לא תהא ההלכה כרבי שמעון לא מצאתי בדברי בעל 'ויקהל משה'. ואדרבה, מצאתי כי כבר בזמן הזה ההלכה כמותו בהלכות מוקצה (ראה שבת קנז א). אך אם נניח שכך אכן נאמר, הרי שחידוש זה טוען שמחמת שבית שמאי סוברים כדעתו של רבי שמעון במוקצה (לפי אחת הדרכים שם בגמרא) הרי שבדומה לכך שבזה לא תהיה ההלכה כרבי שמעון כך גם בזה לא תהא ההלכה כבית שמאי.

הלכה ברשב"י לעתיד לבוא

אגב, בעצם העניין שחידש בעל 'ויקהל משה' כי לעתיד לבוא יהיה ההלכה כרבי שמעון בר יוחאי, ראה בדברי המלבי"ם המובאים לעיל, ועיין גם בדברי הגה"ק רבי שלמה מרדומסק אשר כך כתב בספרו תפארת שלמה (פרשת שופטים):

"מה שאמרו בגמרא אין הלכה כרבי שמעון, מי לנו גדול כרבי שמעון בן יוחאי ומדוע אין הלכה כמותו? אך האמת בזה כי לפי גודל מעלת רשב"י גבוה מאוד, לכן בעולם הזה בעת כזאת אינו באפשר שיהיה הנהגת העולם כמותו, ולכן אין הלכה כרבי שמעון. אבל לעתיד כאשר יהיה מלאה הארץ דעה אזי באמת יהיה הלכה כמותו. וז"ש (נדה עג א) הליכות עולם אל תקרי הליכות אלא הלכות, שההלכה הוא לפי ההליכה של העולם – לפי מדריגת עולם ומעלת עולם הזה, לכן עתה אין העולם ראוי להתנהג לסבול עוצם קדושתו של רשב"י."

אך בדוד המלך ע"ה מצינו בגמרא (סנהדרין צג ב) וה' עמו שהלכה כמותו. שהוא היה בבחינת המלכות והיה בכוחו להמשיך ההלכה לפי ערך הדור שהיה בעת ההיא. וזהו שאמרו בגמרא (נדה כד ב) רבי מאיר ארוך בדורו היה, מי קמ"ל שהיה גדול בקומה, אך הפירוש שהיה בכוחו להמשיך עולם הארוך והוא עולם שכולו חסד ארוך בדורו להשפיע החסדים לאותו הדור".

הלכה כרבי מאיר לעתיד לבוא

בסמיכות לדברי התפארת שלמה על רבי מאיר שהיה ארוך בדורו, ועל המשמעות שיש בזה כלפי מי שבכוחו להמשיך ההלכה לפי ערך הדור שהיה בעת ההיא, הנה ראשית כל מצינו בגמרא שאין הלכה כרבי מאיר, וכמו שאמרו (עירובין יג ב):

"אמר רבי אחא בר חנינא: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של רבי מאיר כמותו, ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו – שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו. שהוא אומר על טמא טהור ומראה לו פנים, על טהור טמא ומראה לו פנים".

אך ראו זה חרש אשר מצאתי להרה"ק רבי פנחס מקוריץ אשר יצא לחדש כי לעתיד לבוא תהיה הלכה כרבי מאיר! ורק מפני שהיה ארוך בדורו לא נקבעה ההלכה כמותו בעולם הזה! וכך הובא בספר 'אמרי פנחס' (במהדורה החדשה הוא בפרשיות אות קצ):

"יש נשמות שהם מאריך כמו שאמרו (נדה כד ב) רבי מאיר ארוך בדורו היה, דהיינו שנשמתו הייתה מסוד אריך אנפין, ועל כן אמרו בגמרא (עירובין יג ב) לא עמדו על סוף דעתו... ופעם אחת שמעתי בשמו כי בבחינת אריך אין שם בחינת ימין ושמאל, ואין שם

שכר ועונש כלל. לכך אין הלכה כרבי מאיר, כי בעולם הזה צריך להיות שכר ועונש, אבל בימי המשיח במהרה בימינו יהיה הלכה כרבי מאיר.

הלכה כרבי אליעזר

ולהשלמת העניין, מראה מקום אני לך למה שהביא הגה"ק רבי נפתלי כץ בהקדמת ספרו 'סמיכת חכמים' (במהדורת אהבת שלום הוא בעמוד רע"א) בשם המקובלים שבעולמות העליונים ההלכה היא כבית שמאי, ומכח זה הוציא שהוא הדין גם כלפי רבי אליעזר שמותי שהיה מתלמידי בית שמאי, שאף כמותו ההלכה בעולמות העליונים! (שזה עניין אחד עם כך שההלכה כמותם לעתיד לבוא).

ועוד בזה ראה להישמח משה (פרשת כי תשא) שכתב בזה דברים נפלאים:

"ויש להוסיף נופך, דהא קיימא לן (ר"ה יא א) כרבי אליעזר דבניסן עתידין לגאול, אף דבכל מקום קיימא לן רבי אליעזר ורבי יהושע הלכה כרבי יהושע (ב"מ נט ב), הלא כבר נאמר בכל הספרים דכל כללי הלכות אינם אלא בדינים הנהוגין בינינו, אבל לא בעניני שמים. אם כן לפי זה נ"ל ברור דהלא יצא בת קול ואמר מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום, רק שעמד רבי יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא כבר ניתנה התורה לנו, אם כן זה דוקא בדינין והלכות הניתנים לנו, אבל לא בדיני שמים ובדאי קיימא לן כבת קול, וזה ברור לענ"ד. ואם כן קיימא לן בניסן עתידים לגאול, ואם כן ניסן הוא זמן הגאולה".

תירוץ שישי: גלגל חוזר בעולם

ובחזרה אל עניין ההלכה כבית שמאי לעתיד לבוא, והקושיה העצומה על כך מדברי הגמרא במסכת ביצה. והנראה לענ"ד להציע אופן חדש ונפלא בישוב הקושיה, בהקדם מילתא חדתא עד למאור אשר אותו מצאתי להרה"ק מווילעדניק הכותב שאם כי קבלה בדיניו שלעתיד לבוא תהיה ההלכה כבית שמאי, מכל מקום לאחר אותם הימים שהם הימים הנקראים 'ימות המשיח' יבואו הימים הנקראים עולם הבא שבהם תחזור ההלכה להיות כבית הלל!

ואלו הם דבריו המחודשים אשר כמדומני לא נשמעו מעולם, בהמשך דבריו המובאים לעיל:

"ונחזור לעניננו בענין מחלוקת בית שמאי ובית הלל, שעתה הלכה כבית הלל ולימות המשיח יהיה הלכה כבית שמאי דווקא, המתקת הדינין בשורשן. אבל לעולם הבא שאחר ימות המשיח יהיה הלכה כבית הלל דווקא שיהיו חסדים גמורים, ולא יהיה נצרך להמתקת הדינין.

הגם שכעת הדינין כאשר נמתקין בשורשן מעולין יותר מהחסדים, אבל מכל מקום באמת לאמיתו החסדים הגמורים הם יותר נעלה בשורשן מצד העצם, אך כעת אי אפשר להתגלות זאת הבחינה ולעתיד לבוא יתגלה אי"ה".

אמנם ההלכה עתידה להיות כבית שמאי, אולם באופן זמני בלבד! בסופו של דבר תישאר ההלכה להיות כבית הלל לעד ולנצח נצחים!

אם כך, הרי שבזה אתי שפיר להפליא מה שאסרו חכמים לאכול את הביצה שנולדה בראש השנה מטעם שיאמרו 'אשתקד מי לא אכלנו השתא נמי ניכול' וזאת מפני שתקוותינו כי מהרה יבנה המקדש מיד לאחר ראש השנה ואז אכן יהא ההלכה בבית שמאי, אולם בראש השנה שלאחריו כבר יבואו הימים הנקראים 'עולם הבא' שבהם תחזור ההלכה להיות בבית הלל שביצה שנולדה ביום טוב אסורה, ושפיר חיישין לתקלה.

קודם מתן תורה

אגב, מעניין לציין שגלגל חוזר כעין זה כבר היה לעולמים: קודם מתן תורה היו שומרי התורה מקיימים את התורה לפי דעת בית שמאי!

המקור הראשון בזה הוא בספר 'חלק שמעון האמור לעיל הכותב שבגלות מצרים הייתה ההלכה בבית שמאי. וראה להרה"ק רבי משה טייטלבוים בספרו 'ישמח משה' (פרשת תולדות, נח ב) שביאר בזה הטעם שליחצק אבינו היה שני בנים, וראה כזאת בספר אמרי יוסף (פרשת תולדות, קטו ע"ד), וכן כיוון לזה בספר 'שלמה חדשה' (סובול, ירושלים תש"ח. ח"ב סימן ט).

בשבת – הלכה בבית שמאי

ואת דברינו נחתום עם פרפרת נאה אותה הגיד הרה"ק מקוסון בספרו 'בני שלשים' (סוליבה תרע"ג, קונטרס 'וילקט יוסף' אות קו) על כך שלעתיד לבוא תהיה ההלכה בבית שמאי, דהנה ימים אלו של לעתיד לבוא המה 'כולו שבת', וזה לך הרמז כי שני פעמים 'שמאי' עולה בגימטריא 'שבת' – חושבנא דדין כחושבנא דדין.

ובהקשר לכך יצוין כי יש שחידשו כי בדברים מסוימים הנוגעים לשבת – הרי שמחמת ששבת הוא מעין עולם הבא, הרי שההלכה בזה היא בבית שמאי, בדיוק כמו שלעתיד תהא ההלכה בבית שמאי, וראה זאת להרה"ק האמרי אמת מגור, וכפי שהובאו דבריו בספר ליקוטי יהודה (פרשת יתרו, עמוד קמב טור ב), והוא חידוש נפלא.